

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
CENTRUM TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

**SEZNÁMENÍ INTAKTNÍCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU
S PROBLEMATIKOU HANDICAPU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hejdová Kristýna

Předškolní a mimoškolní pedagogika - Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: Mgr. Petra Kalistová

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 20. duben 2020

vlastnoruční podpis

Abstrakt

Teoretická část seznámí čtenáře s handicapem charakteristickými pro předem vybranou cílovou skupinu této práce, a to pro děti předškolního věku. Dále charakterizuje speciální potřeby dětí s handicapem a přibližuje možnosti, respektive způsoby seznámení dětí s životem s handicapem ze strany učitele. Představuje formy různých pohybových her a aktivit, jež zajistí rozvoj povědomí dětí mladšího školního věku o osobách s handicapem. V praktické části se popisují konkrétní postupy jednotlivých her či návrhy na další aktivity vhodné k doplnění povědomí dětí a následné hodnocení zvládnutí aktivity dětmi z pohledu učitele.

Abstract

The theoretical part acquaints the reader with the handicaps characteristic of the pre-selected target group of this work, namely for preschool children. It also characterizes the special needs of children with handicap and describes the possibilities or ways of acquainting children with life with handicap by the teacher. It presents forms of various movement games and activities that will ensure the development of awareness of young school children about people with handicap. The practical part describes the specific procedures of individual games or suggestions for other activities suitable for supplementing children's awareness and subsequent evaluation of children's mastery of the activity from the teacher's point of view.

Děkuji Mgr. Petře Kalistové za čas, který mi věnovala při tvorbě mé závěrečné bakalářské práce. Velké poděkování také patří kolektivu učitelek z MŠ Kralovice, kde jsem realizovala praktickou část své práce a dětem z této MŠ za skvělou spolupráci. Dále bych chtěla poděkovat svým nejbližším, kteří mě v průběhu celého studia podporovali a vytvořili zázemí pro jeho úspěšné dokončení.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

OBSAH

1 ÚVOD	9
2 CÍLE A ÚKOLY	10
3 TEORETICKÁ ČÁST.....	11
3.1 INTEGRACE A INKLUZE.....	11
3.2.1 TĚLESNÉ POSTIŽENÍ.....	13
3.2.2 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ.....	14
3.2.3 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ.....	15
3.2.4 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ.....	17
4 PŘEDŠKOLNÍ VĚK	19
4.1 MOTORICKÝ A TĚLESNÝ VÝVOJ	19
4.2 PSYCHICKÝ VÝVOJ	20
4.3 EMOCIONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ	20
5 HRA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	21
5.1 DĚLENÍ HER.....	22
5.1.2 PŘÍPRAVA A SPRÁVNÁ ORGANIZACE HRY	23
6 PRAKTICKÁ ČÁST.....	24
6.1 HRA Č. 1	24
OSNOVA HRY	24
HRA.....	25
ZHODNOCENÍ HER.....	29
6.2 HRA Č. 2	30
OSNOVA HRY	30
HRA.....	30
ZHODNOCENÍ HER.....	33
6.3 HRA Č. 3	34
OSNOVA HRY	34
HRA.....	34
ZHODNOCENÍ HER.....	37
6.4 HRA Č. 4	38
OSNOVA HRY	38
HRA.....	38
ZHODNOCENÍ.....	41
7 DISKUZE.....	43
8 ZÁVĚR	44

9 RESUMÉ.....	45
10 SEZNAM LITERATURY	46
11 SEZNAM OBRÁZKŮ	49
12 PŘÍLOHY	I

1 ÚVOD

Současná situace, která díky sdělovacím prostředkům, jež máme v běžném životě k dispozici, zvyšuje všeobecnou informovanost a velmi napomáhá veřejnosti pochopit problematiku handicapu, jež je pro mnohé z nás již téměř rutinní záležitostí všedního dne, a to ať už ze zkušenosti nás samotných, či našeho bližšího či širšího okolí. Čím dál víc lidí si tak uvědomuje, že handicap je v zásadě znevýhodnění člověka v konkrétním směru, nikoliv postižení. Lidé s handicapem jsou lidé všech věkových kategorií, kteří denně překonávají spoustu překážek a jednou z nich je mnohdy nedostatečný takt lidí bez zdravotního postižení, jež je nesprávně či netaktně označují. Nicméně povědomí o nich získává většina populace až na základních školách, převážně ze vzdělávacích programů škol, či iniciativy učitele nebo rodičů. Nejmladší části naší populace, dětem předškolního věku, jsou tak informace o této problematice předávány velmi sporadicky, v některých případech vůbec. Důvodem bývá náročnost pochopení pro děti předškolního věku a to především z pohledu rodičů samotných. Avšak s momentální situací inkluze a integrace se čím dál častěji požaduje začleňování dětí se sociálním, zdravotním znevýhodněním či zdravotním postižením i do klasických mateřských škol.

Začlenění je samozřejmě možné, ale musí pro to být dostatečné prostředky, prostory a podpora ze strany zaměstnanců, rodiny a samozřejmě zbytku dětí v MŠ (mateřských škol). Díky mému působení v MŠ zjišťuji, že většina dětí opravdu nemá povědomí o problematice handicapu. Po konzultaci s pedagogy jsem se rozhodla vymyslet zásobník her se zaměřením na různá postižení pro děti předškolního věku, který může být inspirací nejen pro učitele, ale i pro rodiče samotné. Vzdělání pomocí hry či jiných aktivit je pro děti zábavnou a nenásilnou formou, kde využíváme nejen hračky a pomůcky z MŠ, ale také různé přírodní materiály.

Při psaní této bakalářské práce jsem se inspirovala u diplomové práce Veroniky Chvojkové, které vymyslela intervenční program, kdy děti motivovala pohádkami, kde vystupují zvířata s různými specifickými poruchami. Vzdělávací program probíhající pod hlavičkou Centra APA fakulty tělesné kultury nese název pÁPÁ hrátky

2 CÍLE A ÚKOLY

Cíle práce:

Cílem práce je seznámit děti předškolního věku s handicapem, a to nenásilnou formou především prostřednictvím her a zábavných aktivit. Účinnost těchto prostředků pak ověřit na vybraných skupinách dětí předškolního věku a zároveň seznámit i učitele s metodami, jimiž může intervenci v běžné mateřské škole vhodně doplnit.

Úkoly práce:

- Charakteristika dítěte předškolního věku
- Charakteristika oslabení dětí předškolního věku a jejich specifické potřeby
- Vytvoření pohybových her či aktivit, jež přiblíží intaktním dětem problematiku handicapu
- Vyhodnocení zvládnutí připravených aktivit dětmi z pohledu učitele

3 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se zabývám poslední dobou často probíraným tématem, a tím je integrace a inkluze. Dále okrajově popisuji osoby se specifickými poruchami a jejich potřeby. Zaměřuji se především na intaktní děti předškolního věku a popisuji jejich přirozený vývoj. V neposlední řadě pak představím pojem hra, její druhy, přípravu ale i organizaci.

3.1 INTEGRACE A INKLUZE

Integrace je v dnešní době velmi aktuální téma. Protože je ale otázka integrace hodně obsáhlá, zdůrazním jen nejdůležitější body. Integrace je dle Slováka (2000) procesem začleňování menšinových skupin do intaktní populace. Jde o úplné zapojení jedince s vadou, u něhož byly důsledky překonány. Hlavním úkolem je vzájemné respektování. Cílem je poskytnout žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky a zároveň respektovat jejich specifické potřeby. Na druhou stranu inkluze má za úkol vybudovat prostředí, které pečuje a je otevřené všem. V oblasti inkluze se jedná o dodržování čtyř zásad, a to je bezpečnost prostředí, smysluplnost, spolupráce s rodinou a vedení třídy, aby byly vytvořeny co nejhodnější podmínky (Lang & Berberichová, 1998). Současný trend podpory v oblasti jakéhokoliv vzdělávání směřuje k začlenění co možná největšího počtu žáků se zdravotním postižením do škol hlavního vzdělávacího proudu.

V období 1991 až 2004 se integrace uskutečňovala na základě metodických předpisů MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). V roce 2004 bylo integrované vzdělávání podpořeno novým školským zákonem, který byl v roce 2005 doplněn vyhláškou 75/2005 Sb., o vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků mimořádně nadaných, ve znění pozdějších změn a předpisů. Podle zákona 561/2004 Sb., § 16 jsou žáky se speciálními vzdělávacími potřebami považováni žáci se zdravotním postižením (mentálním, tělesným, sluchovým, zrakovým, dále pak také žáci s poruchou autistického spektra, s narušenou komunikační schopností, se specifickými poruchami chování nebo učení, se souběžným postižením více vadami), se zdravotním a sociálním znevýhodněním (Bartoňová & Ješina, 2012). Každé integrované dítě musí mít vypracovaný individuální výchovně vzdělávací plán. Také potřebuje individuální přístup učitele, případně asistenta pedagoga nebo osobního asistenta. Mateřská škola poskytuje speciální pedagogickou péči nejvýše 3 hodiny denně, podle § 16 odst. 9 zákona. Mateřská škola má za úkol připravit děti nejen na vstup do základní školy, ale zčásti i na život samotný.

3.2 DEFINICE A CHARAKTERISTIKA POSTIŽENÍ

Tato kapitola nastíní problematiku postižení a vymezí jednotlivé druhy a typy postižení. Novosád (2010, s. 76) popisuje ve své publikaci *"Zdravotně postiženou je osoba, jejíž tělesné, smyslové anebo duševní schopnosti či duševní zdraví jsou odlišné od typického stavu pro odpovídající věk a lze oprávněně předpokládat, že tento stav potrvá déle než 1 rok. Odlišnost od typického stavu pro odpovídající věk musí být takového druhu či rozsahu, že obvykle způsobuje omezení nebo faktické znemožnění společenského uplatnění dané osoby."*

Tato bakalářská práce se bude dále zabývat výhradně jen čtyřmi postiženími, která mají v povědomí veřejnosti největší specifika, a proto jsem se na ně zaměřila a vytvořila aktivity, které problematiku přiblíží. Práce tak popíše především tělesné, zrakové, sluchové a mentální postižení.

Existují různé pohledy na dělení postižení. Jeden z těchto pohledů uvádí mimo jiné také Michalík (2010):

- osoby s mentální retardací a jinou duševní poruchou,
- osoby s tělesným postižením,
- osoby se zrakovým postižením,
- osoby s narušením komunikační schopnosti,
- osoby se sluchovým postižením.

3.2.1 TĚLESNÉ POSTIŽENÍ

"S odvoláním na mezinárodní terminologii (WHO) budeme termínem tělesné postižení a zdravotní oslabení označovat dlouhodobé nebo trvalé omezení možností jedince vykonávat běžné činnosti každodenního života - to se vztahuje i na případy dlouhodobého onemocnění." popisuje Slowík (2007, s. 99).

V současné době se za zdravotní postižení považuje dlouhodobý nebo trvalý stav, jenž je charakteristický orgánovou nebo funkční poruchou, kterou již nelze veškerou léčebnou péčí zcela odstranit nebo alespoň významně zmírnit. Tělesné postižení má dopad na celou osobnost člověka. Omezení hybnosti tak může být částečné nebo dokonce celkové. Poruchy hybnosti mají nesporné následky pro kvalitu života jedince. Ovlivňuje jeho celkový vývoj, a to jak tělesný, tak smyslový i rozumový.

U osob s tělesným postižením dochází ke slábnutí a dále pak následné atrofii svalů, protože postižené části pohybové soustavy jsou používány úplně jiným způsobem, než u intaktních jedinců. Tato část těla tak není dostatečně zatížena, a proto slábne.

Pohybové postižení podle Novosáda (2010) můžeme rozdělit pohyblivosti jedince na :

- lehké (schopnost samostatného pohybu),
- středně těžké (umožňuje pohyb s pomocí ortopedických pomůcek),
- těžké (neschopnost samostatného pohybu).

Příčiny vzniku tělesného postižení mohou být různé. Dělí se podle doby vzniku na vrozené, tím jsou například vrozené vady lebky, rozštěpy lebky, rtů, čelisti patra a páteře, nevyvinutí končetin nebo jejich částí, DMO. Dalším dělením je pak získaná vada, to představuje například deformity páteře, úrazy - zlomeniny, amputace, následky onemocnění - revmatismus, myopatie, apod.

Často se diskutuje nad tématem, která životní situace je horší, závažnější. Zda narození dítěte s postižením a následný život s vrozeným postižením, nebo častá náhlá změna zdravotního stavu a život se získaným postižením. Záleží především na psychice člověka. Rozhodně nemůžeme nikdy určit, zda je jedno lepší než druhé. Přesto se dá stručně říci, že jedinec s vrozeným nebo velmi časně získaným postižením mívá k dispozici časový prostor, škálu podpůrných zařízení k tomu, aby se adaptoval na svou reálnou situaci, přijal ji, našel vlastní cestu k seberealizaci a naučil se žít. Naopak člověk při prudké, náhlé změně své zdravotní i sociální situace tuto příležitost, výhodu nemá.

Novosád (2010) uvádí, že dle lokalizace se obrny se dělí:

- hemiparetická (vertikální ochrnutí poloviny těla - kvůli křížení nervových drah ochrne vždy opačná polovina těla, než ta, na které je léze mozku lokalizována. Zpravidla je horní končetina více postižena než dolní.)
- diparetická (ochrnutí dolní části těla)
- kvadraparetická (postižení všech čtyř končetin)

Dětská mozková obrna (DMO) jedná se o vrozené poškození centrální nervové soustavy. Jde o skupinu chronických onemocnění, kde dominují poruchy svalového napětí, hybnosti a koordinaci pohybů s patrnou disharmonií motorického vývoje, dochází i k dalším komplikacím jako je epilepsie, vývojová dysartrie.

Epilepsie si také zaslouží pozornost. Jde o záchvatové onemocnění, nikoliv o duševní, které se projevuje neočekávanými neuro-elektrickými výboji v mozku. Projevuje se krátkým výpadkem paměti, poruchy vědomí, křečovitě sevření a záškuby svalstva nebo vytékáním slin z úst.

Myopatie je porucha hybnosti, která nemusí být způsobena lézí centrálního nebo periferního neuronu či nosným aparátem, ale příčinou může být poškození svalového vlákna, tzv. myopatie. Dochází k rozpadu svalové hmoty a její přeměně ve vazivovou i tukovou tkáň a k postupné ztrátě hybnosti. Postihuje ramenní pletenec, včetně obličejových svalů, nebo pánevní pletenec, kde přechází i na svalstvo dolních končetin.

3.2.2 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

Jedním z pěti smyslů, které člověk ve svém životě využívá a kterým poznává svět kolem sebe, je sluch. Sluch je hlavním přijímačem informací o okolním prostředí, ve kterém žijeme. Díky sluchu získáváme až 60 % informací. Také je nejdůležitějším smyslem pro správný rozvoj myšlení i řeči, rozšiřuje fantazii, představivost a paměť. Do jisté míry je omezena orientace v prostoru a má také za následek značnou psychickou zátěž (Slowík, 2007). Pomocí sluchu si jedinec osvojuje dovednosti sociální, ale i pohybové.

Sluchové ústrojí se začíná vyvíjet v počátku embryonálního vývoje. Mezi 18. až 20. týdnem těhotenství je již sluchový analyzátor natolik vyvinutý, že vnímá zvukové podněty z matčina těla – dech, tlukot srdce, šumění krve, hlas matky a reaguje na ně. Ihned po narození vnímá zdravý jedinec zvuky z vnějšího prostředí. Poznává hlas matky. Začíná vydávat zvuky – broukání, žvatlání, což je důležité pro budoucí rozvoj řeči. Dítě se sluchovým postižením tuto

kontrolu mít nemusí, neslyší dostatečně zvuky z vnějšího prostředí. Často bývá klidné, tiché, reaguje spíše na zrakové podněty. (Krahulcová, 2002)

Termíny sluchové postižení a sluchová vada (porucha) se používají v případě, je-li narušené sluchové vnímání. Sluchová vada je chápána jako poškození orgánu nebo jeho funkce. (Potměšil, 2010)

Osoba se sluchovým postižením je člověk s různým stupněm a druhem sluchového postižení. Míra postižení je ovlivněna dobou, kdy k danému postižení došlo. Do skupiny sluchově postižených se zahrnují osoby neslyšící, nedoslýchavé, ohluchlé i osoby s kochleárním implantátem.

Pokud je třeba mezioborově hodnotit vady sluchu podle míry ztráty udávané v decibelech (dB), pak je nejvhodnější klasifikace sluchových vad z hlediska ztráty v dB. Tak je stanovila Světová zdravotnická organizace WHO, ve své publikaci je popisuje Potměšil (2010) a dělí jej:

- 0 dB - 25 dB normální sluch,
- 26 dB - 40 dB lehká nedoslýchavost,
- 31 dB - 60 dB dítě - středně těžká nedoslýchavost,
- 41 dB - 60 dB dospělý - středně těžká nedoslýchavost,
- 61 dB - 80 dB těžká nedoslýchavost,
- 81 dB - více dB velmi závažné postižení sluchu.

Osoby se sluchovým postižením zaujímají dvojí postavení - postoj klinický a postoj etnický. U prvně zmíněného postoje je sluchová vada brána jako handicap, který lze vyvážit kompenzačními pomůckami. Jedinec, který své sluchové postižení kompenzuje, je zařazen do společnosti jako slyšící a je schopen v ní fungovat. U druhého postoje je osoba se sluchovým postižením chápána jako etnická menšina. Do skupiny patří všichni sluchově postižení, někdy i rodina a příbuzenstvo, kteří používají znakový jazyk jako nástroj ke komunikaci, označují se jako Neslyšící.

3.2.3 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

Zrakem přijímáme více než 80% informací o okolním světě. Dá se považovat za jeden z nejvýznamnějších smyslů a jeho případné omezení způsobí značnou přítěž pro běžný život.

Největší a velice zásadní problém nastává v oblasti orientace. Dále je při poruše zrakového vnímání snížena schopnost vizuálního rozpoznání tvarů, lokalizace objektů v prostoru, vyčlenění figury a pozadí, vnímání vzdálenosti, vnímání pohybu a kontrastu. Krhutová (2010, s. 127) tvrdí *"Zrakové postižení lze charakterizovat jako důsledek poškození (vady, poruchy) zraku a funkce vidění."*

Hloubka (stupně) zrakového postižení se dělí:

- střední slabozrakost,
- silnou slabozrakost,
- těžce slabý zrak,
- praktickou slepotu,
- úplnou slepotu.

Dále se uvádí klasifikace příznaků poškození zraku nebo vidění:

- osoby slabozraké,
- osoby se zbytky zraku,
- osoby nevidomé,
- osoby s poruchou binokulárního vidění (jednoocí, šilhaví, tupozrací),
- osoby barvoslepé,
- osoby s kombinovaným postižením.

Již v dětském věku, ve vývoji dítěte se zrakovým postižením je důležité sladit význam slova s jejím obsahem, aby se předcházelo prázdné verbalizaci. Pomocí zraku jsou utvářeny další představy, např. o těle, pohybech, o okolním prostředí. Osoby se zrakovým postižením toto vnímají zcela jinak, naprosto odlišným způsobem. Jsou odkázány na hmatové informace, sluchové vestibulární a propioceptivní.

3.2.4 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

Osoby s mentální retardací či jinou duševní poruchou jsou lidé spadající především do péče psychiatrů, psychologů a speciálních pedagogů. Toto postižení lze definovat jako vývojovou poruchu rozumových schopností se snížením kognitivních, pohybových, sociálních a řečových schopností. Příčiny tohoto postižení jsou velice různé. Má různá dělení, např. vnitřní, vnější, dále také prenatální, působení před porodem - vlivy dědičné (dítě dědí nemoc či nedostatek vloh) a genetické (mutace genů, chromozomů a genomu, dále příčiny environmentální (intoxikace matky a plodu, infekční onemocnění, nedostatek plodové vody. Další příčinou vzniku mentálního postižení je perinatální, tj. během porodu a krátký čas po něm (hypoxie, nedonošenost, těžká novorozenecká žloutenka) a postnatální období, tj. působení během života (infekční onemocnění mozku, traumata, nádory mozku, silná deprivace). (Slowík, 2007)

Podle frekvence postižení v populaci lze duševní poruchy jednoduše rozdělit na mentální retardaci a na jiné duševní postižení.

Nejčastěji používaná klasifikace mentálního postižení je podle úrovně inteligence (Chvojková, 2016):

- F 70 lehká mentální retardace IQ 69 - 50,
- F 71 středně těžká mentální retardace IQ 49 - 35,
- F 72 těžká mentální retardace IQ 34 - 20,
- F 73 hluboká mentální retardace IQ nejvýše 20,
- F 78 jiná mentální retardace,
- F 79 neurčená mentální retardace (MKN - 10, 2006).

Dále rozeznáváme několik pervazivních vývojových poruch, které vykazují v některých ohledech odlišné symptomy:

- dětský autismus,
- Rettův syndrom,
- Aspergerův syndrom,
- Hyperkinetické poruchy,
- poruchy chování,
- emoční poruchy,

Mezi duševní poruchy (kromě mentální retardace) také počítáme:

- demence (např. Alzheimerovu chorobu),
- schizofrenie,
- afektivní poruchy (manicko-depresivní porucha),
- neurotické poruchy,
- poruchy chování a osobnosti u dospělých,
- poruchy psychického vývoje a poruchy chování emocí u dětí.(Polínek, 2010)

Člověk by se měl v komunikaci s duševně postiženou osobou řídit podobnými pravidly jako při komunikaci s člověkem s mentálním postižením, tj. mít stále na zřeteli takt, toleranci, empatii, ohleduplnost, trpělivost a úctu k partnerovi s duševním postižením.

V bakalářské práci se zaměřím na autismus. Dětský autismus je charakterizován především triádou znaků - narušenou sociální interakcí, omezenou schopností komunikace a stereotypním chováním.

Autismus

V bakalářské práci se zaměřím na autismus. Toto postižení je zodpovědné za nesprávné vyhodnocování informací, které vede k rozdílnému vnímání, prožívání a chování u dětí s autismem a dětí stejné mentální úrovně. Příčina autismu není dosud známa. Vzhledem ke složitosti poruchy a skutečnosti, že příznaky a závažnost se u jednotlivých případů liší, existuje pravděpodobně mnoho příčin. Můžeme ale říci, že důležitou roli hraje pravděpodobně genetika a vnější prostředí. Dětský autismus je charakterizován především triádou znaků - narušenou sociální interakcí, omezenou schopností komunikace a stereotypním chováním. Je to vývojová porucha, kdy se projevuje snížená schopnost komunikace, navazování kontaktu s okolím. Jedinci se uzavírají do vlastního světa, nejsou schopni sdílet radost, smutek, zájmy s ostatními. Těžce se přizpůsobují jakékoliv změně, často jsou vzděláváni ve speciálních třídách.

4 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Předškolní věk je dle vývojové psychologie datován od 3 let do vstupu na základní školu, to je do 6 let nebo krátce potom. Výjimkou mohou být děti s postižením, které mohou mít odklad školní docházky (Svobodová, 1997). Tudíž toto období není zakončeno věkem, ale sociálně, tedy nástupem do základní školy. Během tohoto období dítě prochází několika důležitými vývojovými změnami. Jednou z nich, možná nejpodstatnější změnou je nástup do předškolního zařízení.

Lisá (1986, s. 68) ve své knize uvádí: *"Předškolní období je nejpozoruhodnější etapou vývoje lidského jedince, spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno s tím, co se výchovou a učením stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechává v naší paměti již mnohé stopy."*

Hlavním zaměstnáním tohoto období je hra. Je nejdůležitější činností v dětském věku. Prostřednictvím hrové činnosti se rozvíjejí všechny psychické funkce, jako je fantazie, tvořivost, řečové schopnosti, apod. Zatímco v batolecím období převládají paralelní hry - děti si hrají vedle sebe, předškolák se věnuje společným hrám s vrstevníky či dospělými.

4.1 MOTORICKÝ A TĚLESNÝ VÝVOJ

V tomto věku jsou značné individuální rozdíly. Každé dítě je jiné, jinak se rozvíjí, někdo je silnější a může se v kolektivu začlenit lépe, oproti tomu plaché dítě se zapojí obtížněji. U dítěte předškolního věku se výrazně mění tělesná stavba. Zdokonaluje se pohyb, který začíná být schopnější. Činnosti dítěte jsou závislé na vědomí a mají nějaký účel. Zdokonaluje se drobné svalstvo, s tím je spojen rozvoj jemné motoriky a úzce souvisí se zdokonalováním konstruktivních schopností. Dítě si uvědomuje pohlavní rozdíly a jejich neměnnost, přebírá způsob myšlení a chování v rámci svého pohlaví. V tomto věku je důležité dbát na pravidelný režim a řád. To zahrnuje spánek, dostatečný přísun jídla a pití, důležitá je denní dávka zábavy a odpočinku. Dítě stále roste, tudíž může hrozit kosterní onemocnění či poruchy spojené právě s růstem. Později kosti začnou být pevnější, dochází ke zlepšování náročnějšího pohybu a koordinaci pohybu. Velkou roli v tomto případě hraje soustředěnost, pozornost, která je tímto budována. Důležitá je určitá poslušnost, která na sebe vzájemně navazuje a rozvíjí se tím hrubá a jemná motorika, motorika mluvidel a motorika očního pohybu. (Bednářová a Šmardová, 2015).

Hrubá motorika se rozvíjí převážně díky pohybu. Dítě dokáže jít rovně, běhá, skáče, leze, umí kotoul, šplhá a hází. Je obratné, zručnější a má lepší koordinaci oka a ruky. Díky tomu a také

díky lepší motorice mu jde lépe jízda na kole, plavání a kopání do míče. Dokáže udržet rovnováhu na levé i pravé noze, při běhu do schodů dokáže střídat nohy.

Jemná motorika vyžaduje jemnou svalovou koordinaci. Zvládá zacházet správně s příborem, dítě dokáže vystříhnout obrázek, tvaruje modelínu, kreslí pastelkami i štětcem. Ovládá práci se stavebnicí, kostkami, skládání puzzle, pexeso, drobné společenské hry. Dítě dokáže vykonávat drobné pracovní činnosti, jako je zalít květiny, utřít prach, nést kelímek s vodou, dovede si zavázat kličku na botách a navlékat korále na provázek. (Allen a Marotz, 2002)

4.2 PSYCHICKÝ VÝVOJ

Vnímání v předškolním věku je spíše globální a postupně roste schopnost diferencovaného vnímání. Je to intenzivní proces pro lepší poznání svého okolí. Vývoj všech poznávacích procesů pak umožní lepší orientaci v okolním prostředí. Vnímání času se vyvíjí pomaleji a časové pojmy, které představují minulost a budoucnost jsou pro děti bez obsahu a tudíž jsou pro ně nezajímavé. Spíše žijí přítomností. Zvládá pojmy nahoře, dole, zpomal, zrychli. Díky stálému objevování a pozorování nabývá dítě nových vědomostí. Dítě se v tomto vývojovém období chce učit, chce poznávat nové věci, je zvědavé a zajímá se o souvislosti různých jevů, které se kolem něj dějí. V předškolním věku jde o myšlení konkrétní a názorné, které je spojeno s konkrétními věcmi a činnostmi. Tím se u dítěte rozvíjí hlavně fantazie a city. Nejčastější otázkou je "proč?", "jak?", "na co?", proto děti vyhledávají kontakt s dospělými, aby mohly diskutovat a dostaly tak odpověď.

Myšlení úzce souvisí s rozvojem řeči. Což je základním prostředkem komunikace dítěte s okolím. Této tématice se věnuje celá řada logopedů, pedagogů psychologů, fonetiků a lékařů. Vývoj řeči má také svou posloupnost a nastupuje s různou časovou variabilitou. Během období předškolního věku se zlepšuje i pozornost a paměť. Soustředěnost je krátkodobá, ale dítě dobrou paměť vykazuje pomocí řeči - krátké říkanky, nebo pomocí zraku - pexeso. Toto období je obdobím sebeprosazování. Jsou zde nápadné výkyvy nálad, dítě vše prožívá. Učí se spolupracovat, pomáhat a řeší konflikty. Dítě začíná navazovat kontakty mimo prostředí rodiny, důležité jsou vztahy mezi jinými dětmi.

4.3 EMOCIONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ

Pro každého z nás jsou důležité city a zážitky, které prožíváme. Děti předškolního věku mají zážitky citové a radost z konkrétních činností, tím se u nich rozvíjí smysl pro humor. Když se dítěti daná činnost nedaří, přichází pocit vzteku.

Proces socializace předškolního dítěte probíhá především při hře, která odráží vztahy mezi dítětem a jeho životním prostředím. Je však třeba si uvědomit, že i když dítě předškolního věku navštěvuje v mnoha případech mateřskou školu, pro dítě je stále nejvýznamnější rodinné prostředí, kde získává primární socializaci. Pro dítě je nejdůležitější rodina, hlavně matka a otec, jsou pro dítě největší oporou a ochranou před světem, mají v nich jistotu a důvěru. Podle toho, jaké má dítě doma zázemí je velice pravděpodobné, že se tak bude chovat dítě i v budoucnu. Dítě vrstevníky nejdříve nepotřebuje, hraje si samo, avšak v předškolním věku už ke hře potřebuje partnera. Tento kontakt s kamarády se poněkud liší od vztahu s dospělou osobou, a to tím, že poskytuje méně jistoty než vztah s dospělým. Kamarády si dítě vybírá podle své vlastní volby.

5 HRA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Pojem hra není jednoznačně vymezen, přestože jde o termín, který je běžně používán. Hra je starší než lidstvo samo. Historie hry sahá až k Platónovi, který jako první ve svých zákonech uvádí, jak u malých dětí hru podněcovat. Hry a hrové prvky můžeme sledovat i u mláďat všech vyšších živočichů, především savců. To vedlo už před stopadesáti lety přírodovědce k pozorování a srovnání některých znaků hry u dětských a živočišných mláďat. Anglický filozof a raný psycholog Herbert Spencer považoval hru za projev zvláštní vrozené síly a přebytečné energie, kterou dítě potřebuje vybit nepřetržitou aktivitou jako je skákání, běhání, válení. Hlavním znakem hry je svobodná volba, která není vynucená lidmi nebo okolnostmi.

Hra je činnost, která je pro dítě nejpřirozenější. A i my, dospělí, bychom ji měli podporovat v co největší míře. Hra doprovází člověka po celý jeho život a naplňuje jeho dětství a mládí. Hra je zábavná činnost, ale při tom je velice prospěšná - má mnoho podob. Jsou hry, kde rozvíjíme jemnou motoriku, to jsou hry manipulační, pak jsou hry, které jsou pohybové, při kterých uspokojujeme přirozenou potřebu pohybu. Dále máme hry napodobovací, které jsou u dětí častým výběrem, protože si rády hrají na něco, či někoho. Přebírají nějakou roli. Občas každý potřebuje uvolnit mysl, zrelaxovat tělo, uvolnit napětí, vyřešit konfliktní situace nebo se jen pobavit a skrze hru je to z pravidla vždycky možné.

5.1 DĚLENÍ HER

Uvádí se spousta klasifikací her. Hry můžeme dělit podle různých kritérií, žádná z her se nesoustředí pouze na jednu činnost.

Jedno z nejčastěji používaných dělení vytvořil na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století Roger Callois, kdy hry rozdělil do čtyř skupin, pojmenoval je řeckými názvy, podle toho, co dítě zažívá:

agón (soutěž, zápas)

Jsou to činnosti a hry, kde hlavním cílem je soutěž. Předpokládané vítězství nad soupeřem. Důležitým faktorem je pozornost a kázeň. Vítězství se dá ovlivnit, a to řádnou přípravou a cvičením (např. fotbal, dáma).

alea (kostka, náhoda)

Zde hraje velkou roli náhoda a štěstí. Jedná se o losování, výherní automaty, loterie, kde platí určitá konfigurace. Zde není velká šance na ovlivnění výsledku, protože hráč hraje proti náhodě a osudu, nikoliv proti existujícímu hráči. Nedá se tento typ hry natrénovat. Tyto hry jsou nebezpečné, protože mohou vést k závislosti, tzv. gamblerství.

mimikry (předstírání, maska)

Tento typ hry je nejčastější u dětí. Přebíráme na sebe role, které mohou být z každodenní reality, např. doktor, maminka, učitel, prodavač. Tyto role mohou být doplněny různými vizuálními znaky, např. kostýmy, předměty, rekvizitami. Zde se fantazii a představě meze nekladou.

Tento typ hry jsem použila nejvíce při praktické části. Děti předstírají postižení.

ilinx (závrat')

Zde jsou zařazeny veškeré pohybové hry, adrenalinové sporty, atrakce na pouti. Všechny činnosti, kde se projevuje matení mysli, chaos a dostaví se následné uvolnění.

Kolektiv autorů na stránkách *Závodivé a pohybové aktivity a činnosti pro zdokonalení herních činností jednotlivce v basketbalu* uvádí, že pro praktické využití se příliš tato teorie dělení

nevyužívá, neboť některé hry můžeme zařadit současně do dvou kategorií (v určité hře má velkou roli náhoda, a přitom hra může probíhat v adrenalinovém prostředí).

Dělení her založené na prostředí, kde se hra hraje, sestavil Miloš Zapletal (1995) pro svou „Velkou encyklopedii her“. Dělení se vztahuje na prostředí, kde se hra realizuje:

- Hry v přírodě,
- Hry v klubovně,
- hry na hřišti a tělocvičně,
- hry ve městě a na vsi.

Prázdninová škola her (2008) třídí druhy her do následujících čtyř skupin:

- Hry pohybové, v nichž se uplatňuje rychlost, síla, obratnost a vytrvalost.
- Hry zaměřené na intelektové dovednosti, cvičící paměť, pozornost, smysly a vynalézavost.
- Psychologické hry sloužící především k sebepoznání.
- Kombinované hry, při nichž se uplatní celá osobnost, jak svaly, tak intelekt, vůle a cit.

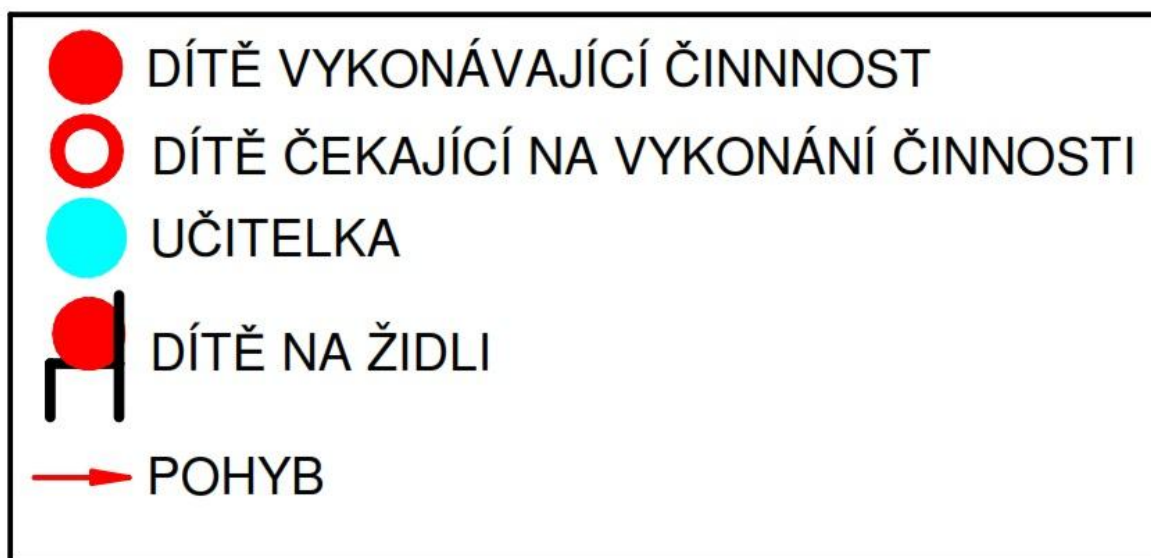
5.1.2 PŘÍPRAVA A SPRÁVNÁ ORGANIZACE HRŮ

Při přípravě a úspěšné realizaci hry hraje velkou roli řada důležitých faktorů. Jedním z nejdůležitějších faktorů je zachování bezpečnosti, kdy je nutné, aby pedagog dodržel jisté podmínky. Aby zvolil vhodné prostředí pro hru - výběr vhodného terénu, hry s ohledem na počasí a roční období, vhodné pomůcky, které předem zkontroloval a vyhodnotil, zda jsou bezpečné a dodržují bezpečnostní normy. Pedagog je případně nucen zvolit nějakou přijatelnou alternativu. Dalším důležitým faktorem je brát v úvahu věk, počet a zkušenosti hráčů. Je potřeba si předem trasu zkontrolovat a odstranit případné překážky, které by mohly hru ztížit.

Příprava hry je časově náročná, kolikrát příprava je delší než samotná realizace. Plánování hry je velice důležité, protože hra musí být důkladně připravená a promyšlená.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části představím zásobník her a aktivit, který je rozdělený na čtyři druhy postižení, a to konkrétně na tělesné, sluchové, zrakové a mentální postižení. Jedním z úkolů bylo seznámit děti s problematikou těchto specifických poruch a naučit se tyto lidi respektovat. U každé z činností jsou v úvodu zařazeny otázky, na které děti odpovídaly, pomocí rozhovoru pak byly děti ke hře či aktivitě motivovány. Každou hru jsem popsala dle počtu hráčů, délky hry, prostředí, jaké pomůcky jsou potřeba, vzdělávací cíle dle RVP PV a doplnila o vlastní obrázek herní situace.

Obrázek č. 1 - legenda ke schémátům

6.1 HRA Č. 1

Tělesné postižení

OSNOVA HRY

Otázky - Víte, kdo je tělesně postižený?

- Může takový člověk sportovat?
- Jaké pomůcky používá k pohybu?

Hra - Závod bez použití nohou/rukou

- Obdoba hry s názvem Boccia
- Kresba ústy

Povídání o hrách

HRA

Závod bez použití nohou/ rukou

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10 minut

Prostředí: třída, herna, venkovní prostředí

Pomůcky: dle toho, jaký závod zvolíme (např. šátek na zavázání nohou či rukou, oblečení)

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky i jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu, užívání smyslů, rozvoj fyzické i psychické zdatnosti, osvojení si poznatků o svém těle a jeho zdraví.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních), rozvoj pozornosti, rozvoj schopnosti sebeovládání, získání schopnosti řídit svoje chování.

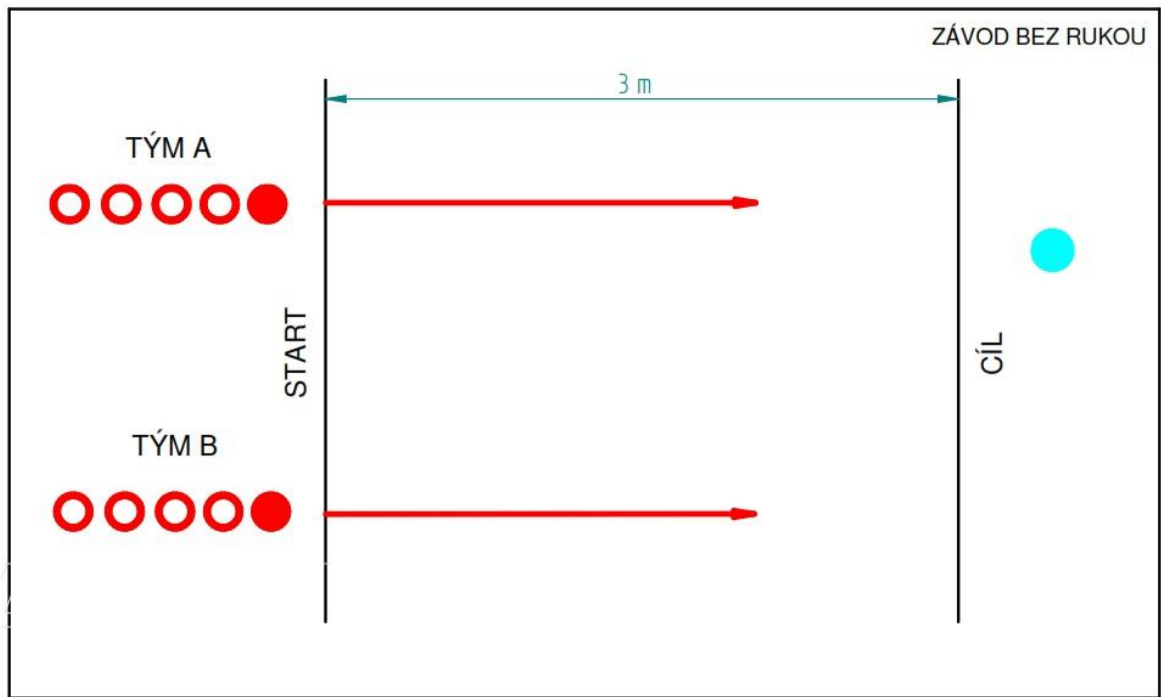
Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Popis činnosti:

Závod bez použití nohou či rukou. Rozdělíme si děti na skupiny, vysvětlíme si pravidla, kde děti nemůžou používat buď ruce, nebo nohy. Úkolem je se dostat z bodu A do bodu B, aniž by použily ruce. Bez pomoci rukou se dítě musí přemístit na zvolené místo. Dítě vymyslí několik variant, jak se přemístit (viz příloha č.1). Jedním z možností je sed zkřížený skrčmo. Další variantou závodu by mohlo být například oblékání za pomoci jen jedné ruky. Poté zahájíme diskusi o tom, jaký dojem v dětech závod zanechal a jak to bylo náročné.

Obrázek č.2

Modifikace: Hry můžeme upravovat dle probíraného tématu. Můžeme využívat různé pomůcky.

Obdoba hry s názvem Boccia

Počet dětí: 2 a více

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 20 minut

Prostředí: třída, herna

Pomůcky: židle, pétanque koule, nebo barevné pytlíčky, kulička

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace ruky a oka), ovládnání pohybového aparátu, užívání smyslů.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních), rozvoj pozornosti, řešení problému, rozvoj schopnosti sebeovládání.

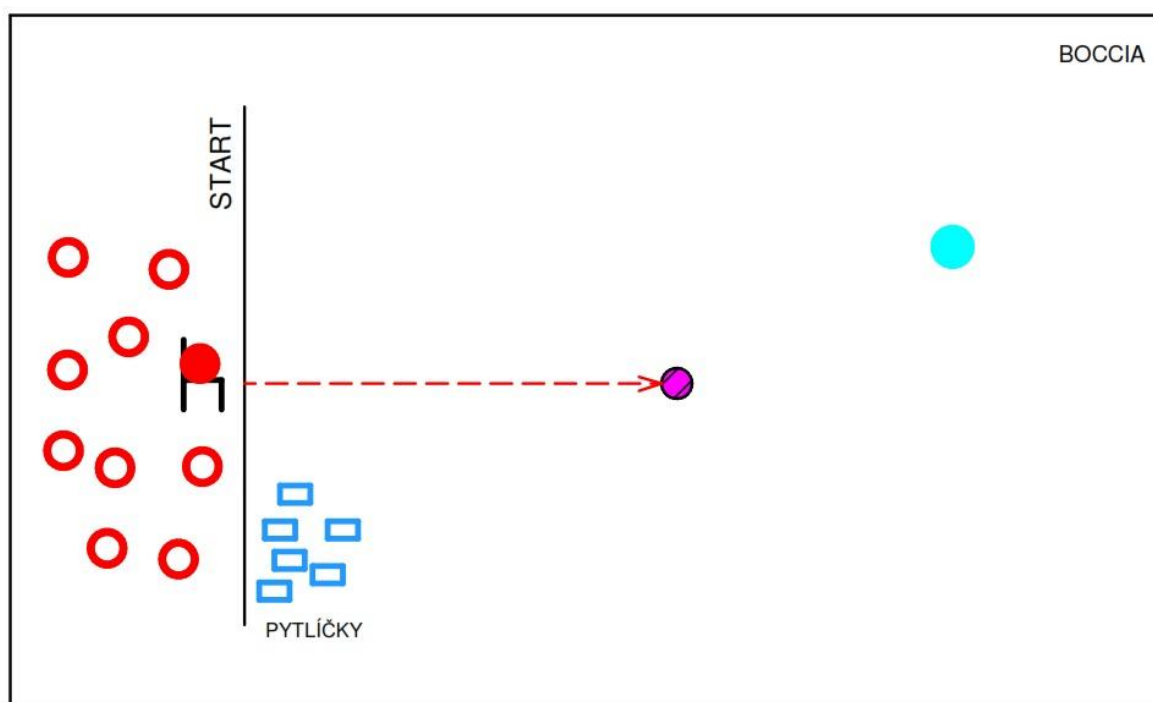
Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Popis činnosti:

Boccia je obdobná hra pétanque, ale pro lidi odkázané na invalidní vozík. Děti můžeme rozdělit do družstev, ale není to podmínkou. Vymežíme herní prostor, ve kterém se bude hra realizovat. Vhodíme do prostoru malou kuličku, tzv. "prasátko", které představuje cíl, kam děti budou házet ostatní míčky či pytlíčky. Cílem hry je hodit koule (pytlíčky) co nejbližší k původní kuličce. Ten, který hodí nejvíc koulí nejbližší k cíli, vyhrává. Aby se děti vžily do představy postižení, sednou si na židličku, která představuje invalidní vozík.

Obrázek č. 3

Modifikace: Můžeme nastavit jiná pravidla hry. Těžší varianta je, že děti nebudou sedět na židličce, ale přímo na zemi.

Kresba ústy

Počet dětí: cca 5

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna

Pomůcky: fixy, papír různého formátu, šátek

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky i jemné motoriky (koordinace ruky a oka), ovládání pohybového aparátu, užívání smyslů, orientace na papíru.

Dítě a jeho psychika - rozvoj různých forem sdělení (výtvarná), rozvoj pozornosti, řešení problému, rozvoj schopnosti sebeovládání, rozvoj tvořivosti, rozvoj schopnosti vytvářet citové vztahy, sebekontrola.

Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj estetického vkusu.

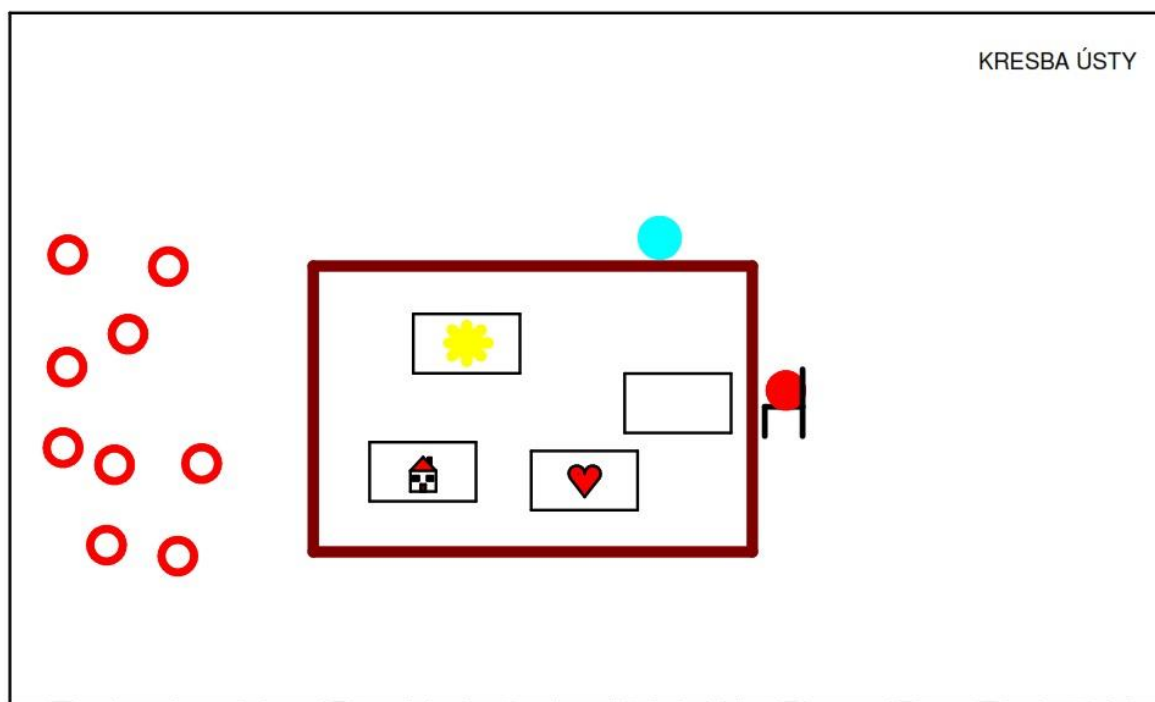
Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Popis činnosti:

Dětem vysvětlíme, jak je náročné, když někdo nemá ruce, nebo jeho pohyblivost není plnohodnotná. Důležité je, aby si děti uvědomily, na co všechno ruce používáme.

Domluvíme se, co namalujeme. Zkusíme ze začátku lehké obrázky, např. sluníčko, pro přesnost představy obrázku přiložíme vzor. Vložíme předmět, který zanechává stopu, do úst a malujeme. Můžeme svázat ruce šátkem, abychom neměli nutkání si pomáhat rukama. Poté obrázek zkusíme namalovat rukou a obrázky porovnáme.

Tuto činnost bych zvolila spíše individuálně nebo v menších skupinkách (viz příloha č.1)

Obrázek č. 4

Modifikace: Aktivitu přizpůsobíme věku. Můžeme zvolit téma, které budeme malovat. Další alternativou mohou být obrázky malované pomocí nohy.

ZHODNOCENÍ HER

Na začátku dne jsme si povídali o tělesném postižení. Byly položené otázky, na které děti odpovídaly, a následně se zahájila diskuze na toto téma. Společně jsme si povídali, sdělovali si své zážitky a nově získané zkušenosti. Dětem jsme vysvětlili pojmy, kterým nerozuměly. Poté jsme se pustili do her. Nejprve jsme si ujasnili, jaké činnosti tělesně postižení lidé vykonávat mohou a které ne. Nejprve jsme si zkusili činnosti z běžného života. Děti měly za úkol česat si vlasy pouze jednou rukou. To se zdálo být velmi snadné. Poté jsme si zkusili oblékání jednou rukou. To už bylo pro děti obtížnější, ale přeci jen to zvládly. Přešly jsme do fáze závodění, a to v přemísťování se z bodu A do bodu B bez pomoci rukou. Zprvu to pro děti vůbec nebylo snadné. Děti ale byly soutěživé a později přišly na způsob, jak se v daném zadání úkolu pohybovat. Nejvhodnějším způsobem pak byl pohyb v tureckém sedu. Doporučuji se ale pohybovat mimo koberec. Děti se hodně nasmály a aktivitu si vyloženě užily. Dále si děti vyzkoušely obdobu hry Boccia. S tím rozdílem, že jsme neměli k dispozici invalidní vozíky, proto jsme použili dětské židličky. To bylo z počátku také těžké, i možná proto, že hodně dětí nikdy nehrálo Pétanque a tak nevěděly, jak velkou sílu vyvinout pro co možná nejpřesnější vrh koulí. Po chvílce zkoušení to bylo pro děti ale čím dál zajímavější. Pro zpestření jsme si zkusili, jaké to je obsluhovat základní

hygienu "z vozíku". Židličku jsme si dali k umyvadlu a děti si vyzkoušely umýt ruce (viz příloha č. 1). A jako poslední aktivitu jsme si zkusili kresbu ústy fixou. Děti se pokusily nakreslit jednoduchý obrázek - sluníčko. Tato aktivita je bavila natolik, že si následně zkoušely i jiné motivy a porovnávaly se s kamarády.

6.2 HRA Č. 2

Sluchové postižení

OSNOVA HRY

Otázky - Víte kdo je sluchově postižený?

- Může neslyšící poslouchat hudbu?

Hra - Pantomima

- Řazení bez mluvení

Povídání o hrách

HRA

Pantomima

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna, tělocvična, venkovní prostředí

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky i jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu, osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu, rozvoj tvořivosti a fantazie, vytváření základu pro práci s informacemi, poznání sebe samotného.

Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností.

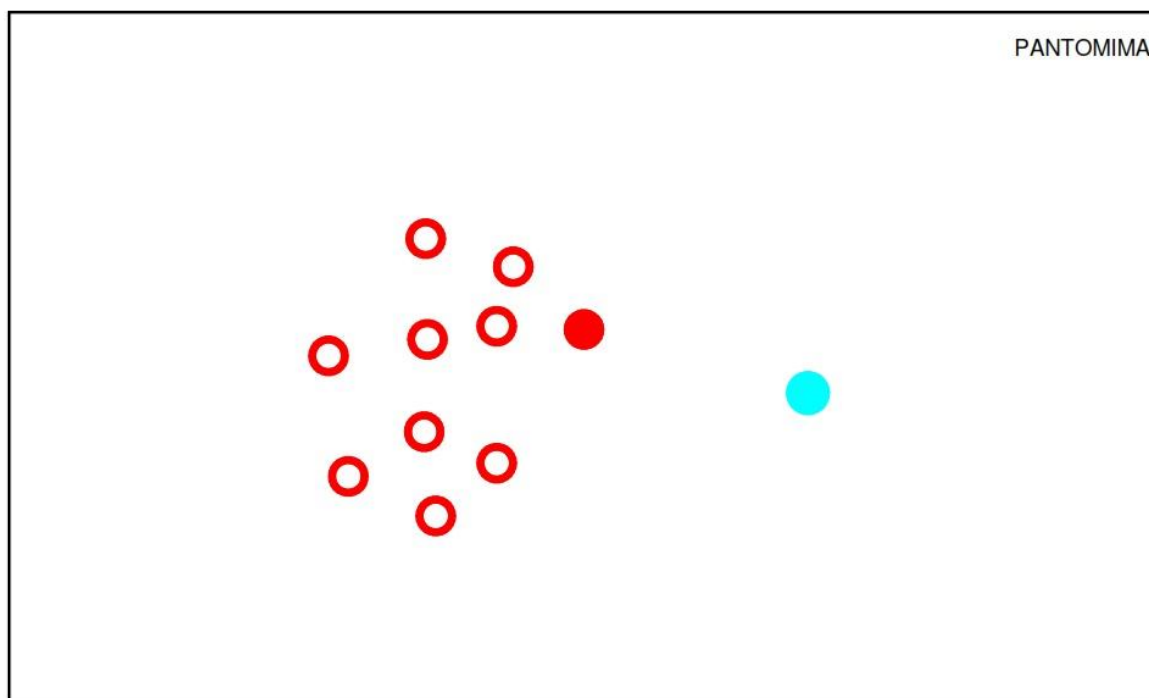
Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Popis činnosti:

Každý si v hlavě promyslí věc, povolání, činnost, kterou bude chtít znázorňovat. Dětem je možné určit téma, např. zvířata. Úkolem hry je nikomu neprozradit, co bude ztvárňovat a nepoužívat žádné zvuky. Pokusí se pak pantomimicky ztvárnit činnost s ní spojenou (tzn. neukazovat na danou věc, neukazovat jak je velká, apod.). Ostatní hádají, co činnost představuje.

Další variantou je, že děti chodí po vyhraněném prostoru a vzájemně si činnost ukazují a "předávají" si ji. Když potkají někoho dalšího, znázorní mu činnost, kterou právě získali. Na závěr si všichni společně ukážou poslední věc, povolání, činnost, kterou si vzájemně předali. Ostatní budou hádat, o jakou věc se jedná. Takto zjišťují, jaké činnosti se shodly a jaké nikoliv. Dále děti zahájí diskuzi o tom, co a jakým způsobem je možné znázornit.

Obrázek č. 5

Modifikace: Tato aktivita se dá modifikovat dle věku dětí, dále se dá zvolit téma, které děti budou znázorňovat, apod. Pravidla mohou být různá.

Řazení bez mluvení

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna

Pomůcky: balanční čočky, destičky, lavička

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky, ovládání pohybového aparátu, rozvoj fyzické zdatnosti, osvojování si poznatků o těle.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních), rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů).

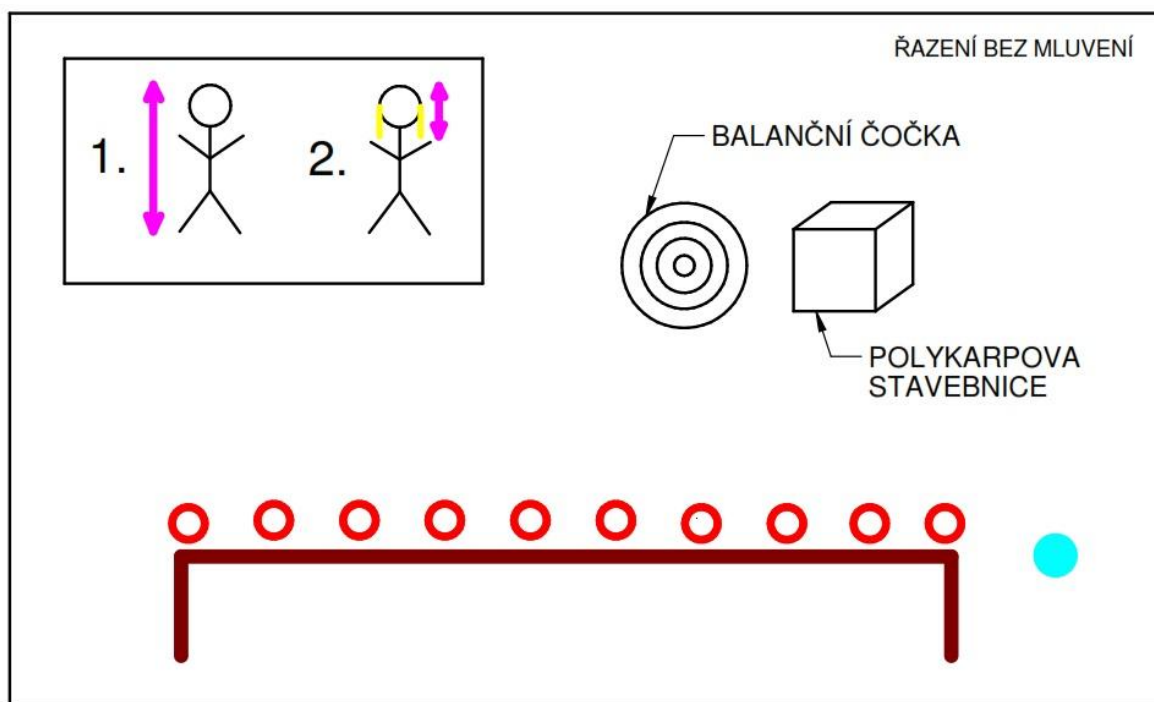
Dítě a ten druhý - rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností, seznamování se s pravidly.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Popis činnosti:

Úkolem dětí je, aby se zkusily bez jakéhokoliv mluvení seřadit dle předem stanoveného kritéria. Např. dle velikosti dětí, délky vlasů, apod. Pro zpestření je možné, aby děti stály na balančních čočkách, destičkách nebo lavičce a při výměně míst se nesmí dotknout země.

Obrázek č. 6

Modifikace: Tuto aktivitu lze hrát bez mluvení, nebo poslepu, nebo obojí. Kritéria lze nastavit různá, pro starší děti např. dle jména, dle věku, apod.

ZHODNOCENÍ HER

Začali jsme opět s otázkami a diskusí na téma postižení, tentokrát na postižení sluchové. Ptala jsem se dětí, jaké pomůcky neslyšící používají. Některé děti pomůcky znaly, protože mají ve školce kamaráda, který naslouchátko používá. Povídali jsme si o znakovém jazyce, kterým se neslyšící dorozumívají. Pak jsme společně hráli hry. Nejprve jsme zvolili hru, kdy se předvádí pantomima. Tuto aktivitu děti znaly, protože ji společně v MŠ hrají. Zvolili jsme si téma zvířata, děti hádaly, co kdo jaké zvíře předvádí. Poté jsme zkusili povolání, a to s ohledem na jejich věk, bylo poněkud obtížné. Pro děti byl největší problém ovládnout své nutkání mluvit. Zprvu jsme je na to upozorňovali, že je opravdu důležité mlčet, později se na to ale už samy zvládly soustředit. Děti byly plné dojmů, když si zkusily, jaké to je nic neslyšet, nebo slyšet zvuk pouze omezeně. Poté bylo v plánu si zkusit řazení bez mluvení podle předem stanoveného kritéria. Řazení bylo zkusit dle výšky dětí - ale muselo by se s tím dětem pomáhat. Dále si zkusit poslouchat hudbu s přikrytými ušima a diskutovat nad intenzitou zvuku. To ale bohužel s ohledem na nouzový stav v České republice nešlo zrealizovat.

6.3 HRA Č. 3

Zrakové postižení

OSNOVA HRY

Otázky - Víte, kdo je nevidomý?

- Můžou nevidomí sportovat?

- Co používá za pomůcky?

Hra - Překážková dráha se šátkem přes oči

- Sluchové pexeso

Povídání o hrách

HRA

Překážková dráha se šátkem přes oči

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna, tělocvična

Pomůcky: šátek, balanční čočky, lavička, lano, Polykarpova stavebnice (jakákoliv pevná překážka)

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky, uvědomování si vlastního těla.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních).

Dítě a ten druhý - posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

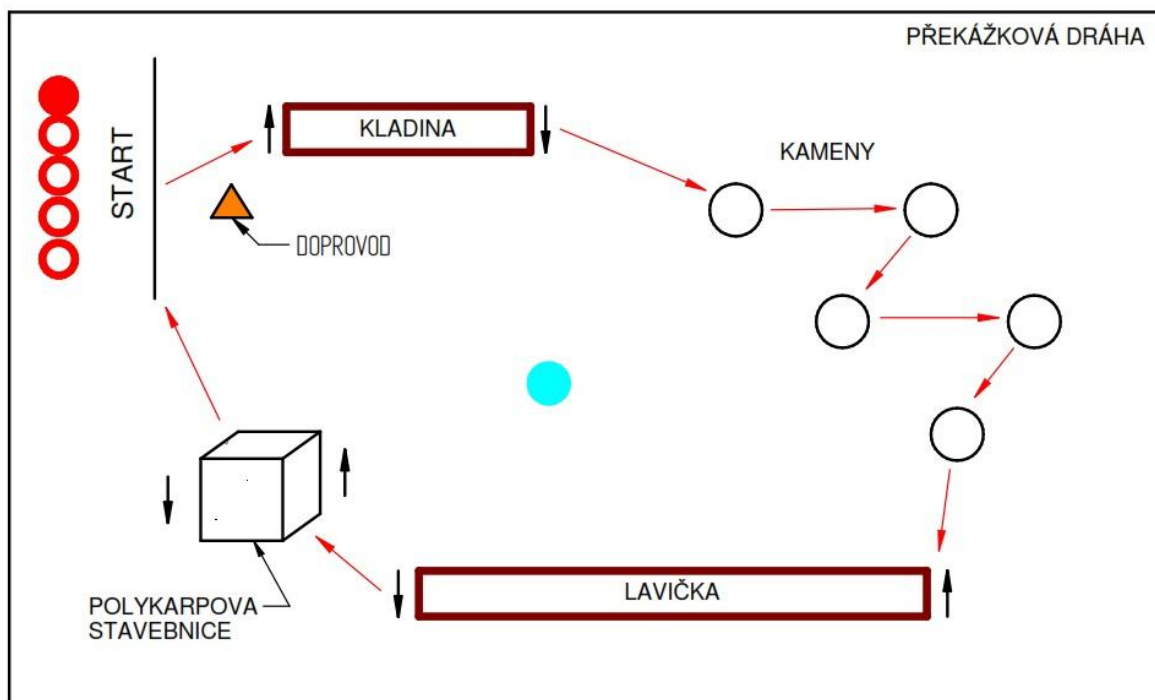
Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Popis činnosti:

V první řadě si připravíme dráhu, kterou děti budou absolvovat. Určíme dvojici - jeden bude „slepý“, bude mít zavázané oči, druhý bude průvodce, který slepého povede. Nejdříve si cestu projdeme s otevřenýma očima, aby děti viděly, jaké překážky je čekají.

Začínáme cestou k domečku kouzelné babičky, musíme jít přes polorozpadlý most, který je přes řeku, poté musíme přeskočit kameny, které představují např. balanční čočky. Jdeme dál dlouhým, hlubokým lesem, kde jsou často spadlé stromy, přes které musíme přejít. Strom představuje lavička. Žádná pohádka by nebyla, kdyby nebyly hory, na které musíme vylézt a poté v údolí už budeme u babičky.

Celou cestu vede průvodce slepého za ruku, jistí ho a říká mu, kde má zvednout nohu, kudy má jít, na co dát pozor. Role si pak otočí a zkusí si hru obráceně (viz příloha č. 2).

Obrázek č. 7

Modifikace: Dráhu je možné modifikovat dle probíraného tématu a k závislosti věku dětí.

Sluchové pexeso - hra s ozvučenými předměty

Počet dětí: 2 a více hráčů

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna

Pomůcky: obal - krabičky (od sirek, z čokoládového vajíčka, od léků, apod.), nebo čtvrtka, lepidlo, nůžky, náplň - předměty různého zvuku (mouka, písek, kamínky, kámen, čočka, rýže, kulička, apod.)

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj a užívání všech smyslů, koordinace ruky (pohybu) a ucha (sluchu), také oka (zraku).

Dítě a jeho psychika - rozvoj smyslového vnímání a naslouchání, rozvoj tvořivosti.

Dítě a ten druhý - rozvoj kooperativních dovedností.

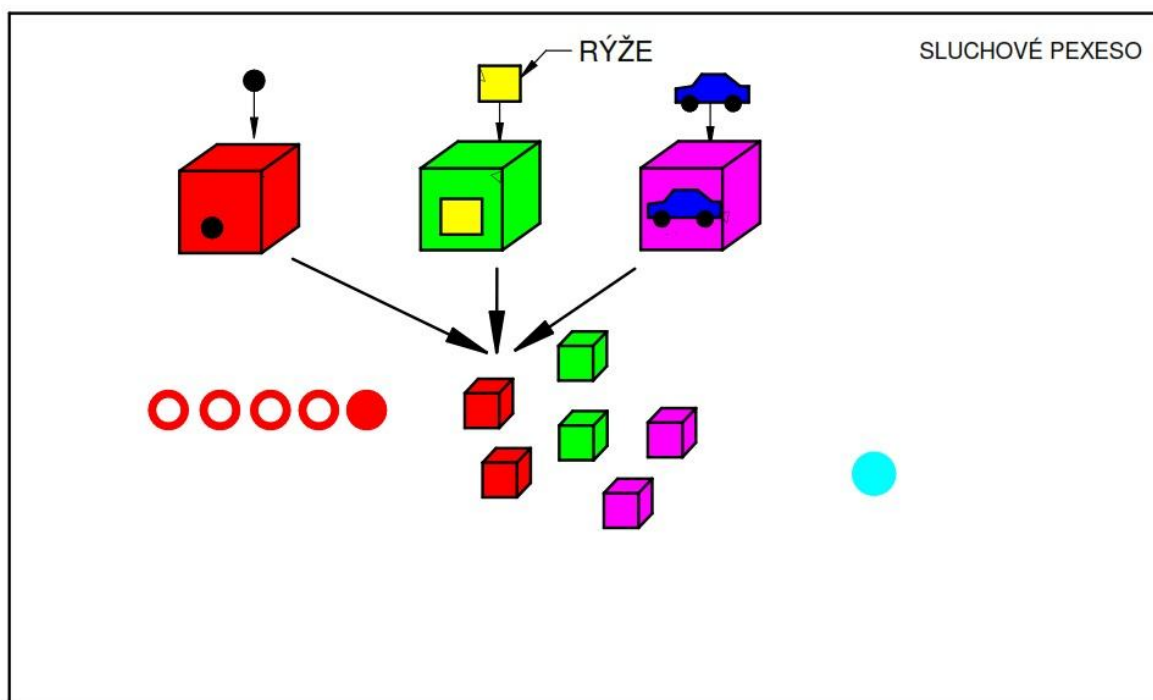
Dítě a společnost - vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, poznávání jiných kultur (životních hodnot).

Popis činnosti:

Pexeso si můžeme vyrobit různými způsoby. Např. do obalu od hraček z čokoládového vajíčka, nebo do papírových krychliček, či jakéhokoliv neprůhledného materiálu. Dvorníť vložíme různé materiály - písek, kuličku, kamínky, kámen tak, aby každý obal tvořil jiný zvuk. Tímto způsobem vytvoříme dvojice (viz příloha č. 3).

Obaly rozložíme na stole nebo na podlaze. Hráč si vybere jednu z krychliček a zatřese s ní. Poté si vybere druhou a rovněž s ní zatřese. Zjistí-li, že zvuk je stejný, bere si ji k sobě a ve hře pokračuje. Pokud mají jiný zvuk, vrátí je zpět na místo a hraje jiný hráč.

Obrázek č. 8

Modifikace: Pro úplné zatáhnutí do role slepého můžeme zavázat oči. Pexeso si můžeme vyrobit různě obtížné. Pravidla hry mohou být různá.

ZHODNOCENÍ HER

Zrakové postižení bylo také jedním z témat, jež bylo na děti předškolního věku úvodem nového dne zacíleno. Vedli jsme dlouhý rozhovor na toto téma. Děti se hodně o tento typ postižení zajímaly. Jedná se o nejsnáze nasimulovatelné postižení. Už několikrát si to ve škole vyzkoušely. Zkoušely již různé aktivity s paní učitelkami. My začali zavázáním očí a zkoušeli jsme si dle signálu určit směr. Poté jsme si ukázali ozvučený míček, kutáleli jsme si ho a povídali si, jaké pocity máme, když nic nevidíme. Zkusili jsme si po třídě rozmístit různé překážky a za pomoci plastových tyček ze stavebnice jít tak, abychom nenabourali. Poté jsme si zkusili překážkovou dráhu, kdy jeden byl "slepý" a druhý "slepého" kamaráda. Některé děti měly strach, některé to zvládaly dobře. Vše záviselo na vodícím kamarádovi, jak moc dobře spolu děti komunikovaly a jak bezpečně se navzájem vedly. Po zdolání překážkové dráhy se dvojice vyměnily. Poté jsme diskutovali, co pro děti bylo přijatelnější, kdo se v jaké roli cítil lépe. Další aktivitou bylo sluchové pexeso. Děti měly za úkol najít dvě dvojice stejných zvuků. Bylo to obtížné, zvuky byly hodně podobné. S dětmi jsme se shodli, jak musí být pro slepé lidi těžké, když je pro ně nejdůležitější zvuk, který je často dost podobný s jinými činnostmi, či předměty.

6.4 HRA Č. 4

Mentální postižení

OSNOVA HRY

Otázky - Víte, kdo je mentálně postižený?

- Mohou chodit do školky nebo do školy?
- Setkali jste se někdy s takovým člověkem?

Hra - Hra s padákem

- Piktogramy

Povídání o hrách

HRA

Hra s padákem

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: třída, herna

Pomůcky: padák, míče

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky i jemné motoriky, ovládání pohybového aparátu, užívání smyslů.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních), rozvoj pozornosti a paměti, řešení problému, rozvoj schopnosti sebeovládání.

Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností, spolupráce.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte.

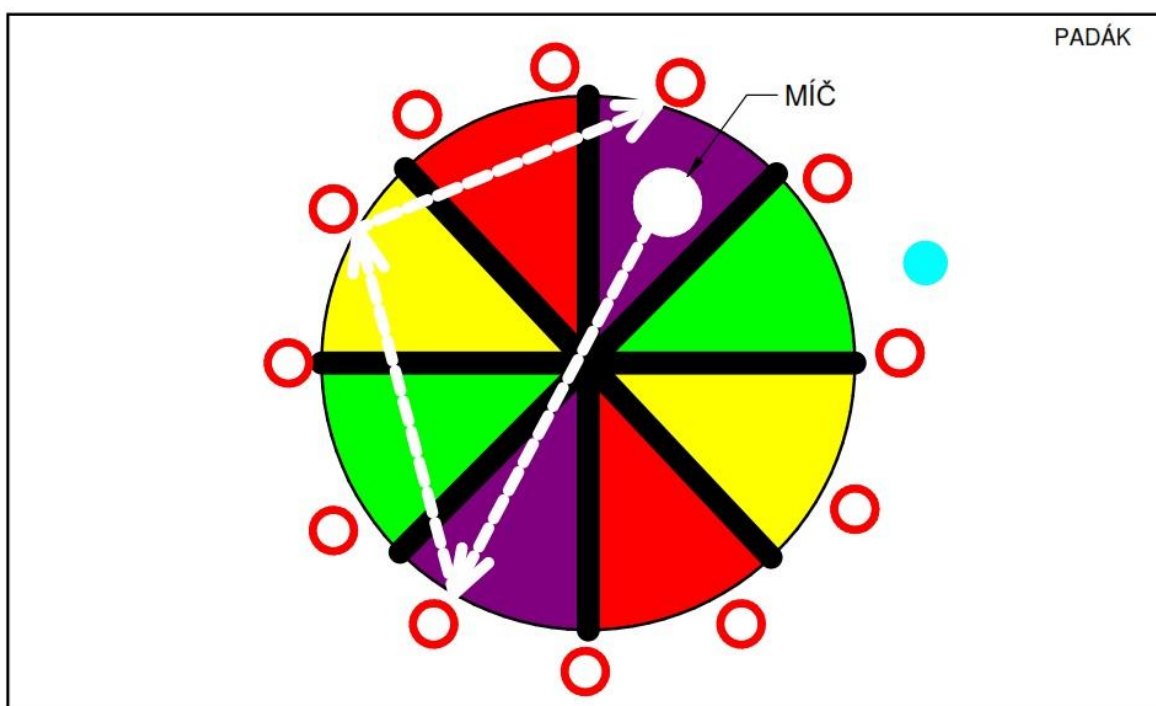
Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Popis činnosti:

Tato hra je vhodná na začátek roku na zapamatování si jmen svých nových kamarádů.

Děti stojí v kruhu okolo padáku a drží padák za předem připravené úchyty na jeho okraji. Učitel má míč a hra začíná tím, že řekne: "Já, paní učitelka posílám míč Marušce" a vhodí ho doprostřed padáku. Děti se vzájemně domlouvají, spolupracují a padák naklání tak, aby se míč dokutálel opravdu k Marušce. Jakmile se míč dostane k Marušce, vezme míč ona a vybere si jiného kamaráda, ke kterému chce míč dokutálet a pokračuje se slovy: "Já Maruška posílám míč Víťovi."

Další možností je, že děti opět stojí okolo padáku, který drží za okraj. Učitel řekne vždy dvě jména dětí ze třídy, které mají za úkol si pod padákem vyměnit svá místa. Např. učitel řekne: "Vymění si místa Anička a Pepča". Děti začnou vlnit s padákem a počítají do tří. Při vyslovení čísla tři se zvedne padák a jmenované děti, Anička a Pepa, vyběhnou a místa si vymění.

Obrázek č. 9

Modifikace: Je plno variant, jak hrát hry s padákem. Hry mohou být na zklidnění, nebo naopak na rozehrání. Vše přizpůsobujeme počtu dětí a s ohledem na jejich věk a dovednosti. Další variantou je, že děti nemusí běhat pod padákem, ale na padáku.

Hra s piktogramy

Počet dětí: 22

Věk dětí: 5-7 let

Čas: 10-15 minut

Prostředí: venkovní prostory

Pomůcky: piktogramové obrázky, truhla s pokladem, materiál na plnění úkolů, nakreslené piktogramy, mapa (papír, tužka, pastelky)

Vzdělávací cíle dle RVP PV (2018):

Dítě a jeho tělo - rozvoj pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky i jemné motoriky (koordinace ruky a oka), orientace v prostoru a na papíru, užívání smyslů.

Dítě a jeho psychika - rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních), rozvoj pozornosti a paměti, řešení problému.

Dítě a ten druhý - seznámení s pravidly, posilování prosociálních postojů, rozvoj kooperativních dovedností, navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem.

Dítě a společnost - spolupráce s ostatními, vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách, rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, seznamování se světem, přírodou a prostředím, v němž dítě žije.

Dítě a svět - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách, seznámení s místem, kde se nachází.

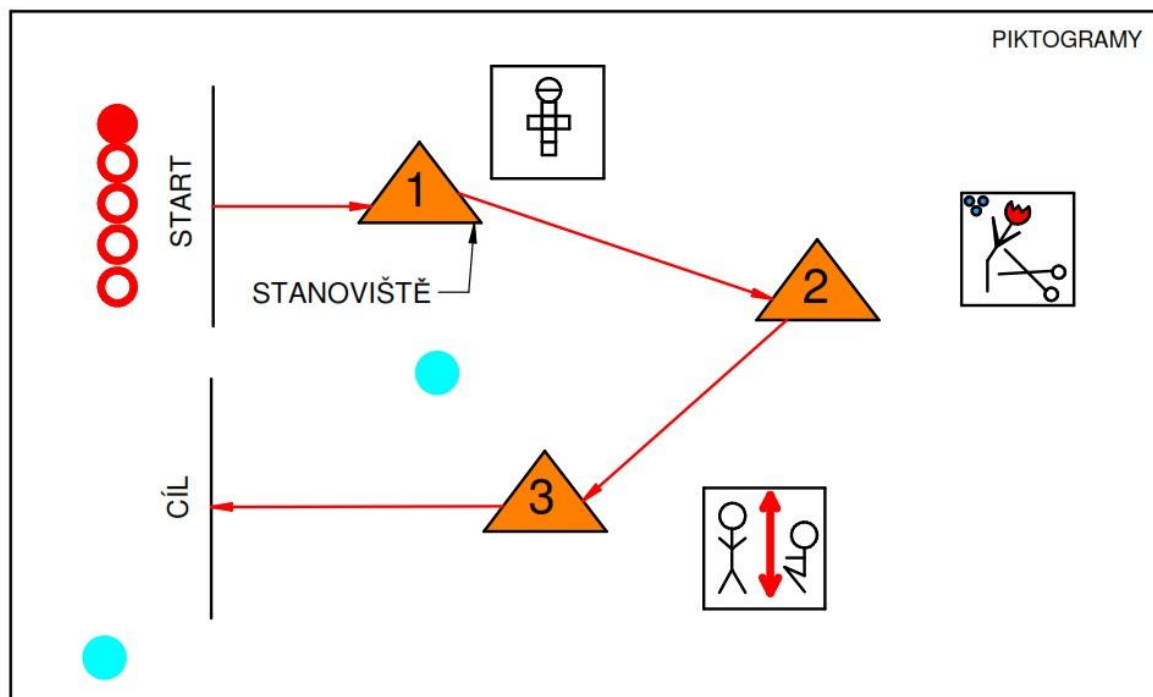
Popis činnosti:

Piktogramy jsou např. pro autistické děti velice důležité. Piktogramy často popisují pocity a činnosti daných dětí.

Proto si s dětmi ukážeme obrázkové piktogramy, vysvětlíme si, co znázorňují. Děti hádají, po té si vše zkontrolujeme. Ukážeme si význam piktogramu třeba na denním režimu (viz příloha č. 4).

Můžeme si zahrát stopovanou, např. na zahradě školy. Nakreslíme dětem mapu, kde najdou jednotlivé nápovědy, které mají za úkol splnit tak, aby našly pirátský poklad. Podle počtu dětí je rozdělíme na skupinky, dáme jim mapu, aby si jí důkladně prohlédly a vydaly se na nebezpečnou

cestu za pirátským pokladem. Místy jsou na zahradě ukryté piktogramy, s různými úkoly, které děti musí splnit. Při správném plnění poklad jistě najdou a vyhraji nad zlými piráty.

Obrázek č. 10

Modifikace: Vše se dá přizpůsobit věku dítěte. Zvolené téma může být jakékoliv. Na práci si piktogramy se dá vymyslet mnoho alternativních her.

ZHODNOCENÍ

Tento program, stejně jako všechny předchozí, začíná otázkami, které jsem pokládala dětem. Vedli jsme společně diskusi na toto téma. Děti měly malou představu, o co se jedná, protože ve školce mají autistického kamaráda, a tak s tímto handicapem již do kontaktu přišly a poznaly ho například při projevech venku na písku v areálu MŠ. Děti se hodně zapojovaly do rozhovoru. Velký důraz byl kladen na to, aby děti pochopily rozdíl mezi dětmi zcela zdravými a dětmi s autismem. Pro nás jsou to běžně vykonávané činnosti, pro ně ale bohužel ne. Museli jsme dětem vysvětlit, že některé děti se na případné změny musí dlouze připravovat a smířit se s tím, že přijde něco pro ně nového. Ukázali jsme si piktogramy, řekli si, co který obrázek znamená. Děti si vzpomněly, že ve třídě mají hru, kde mají různé obrázky, režim dne a jiné další aktivity, takže s piktogramy již pracovaly. Dětem jsem udělala zábavnou formou mapu hledání pirátského pokladu na zahradě školy. Následně dostaly mapu a na stanovištích musely plnit úkoly. Hra je bavila, kolektivně se domlouvaly, co může jaký obrázek znamenat. Po splnění úkolů a nalezení

pokladu jsme opět diskutovali na téma piktogramy, a jak to všechno zvládly. Dále jsme si zkusili různé činnosti s padákem. Když jsem donesla padák, děti byly nadšené. Hry s padákem mají velice rády. Po dokončení tohoto programu věřím, že děti budou jednat s jejich kamarádem jinak, budou jeho postižení více respektovat a pomáhat mu ve všech směrech a usnadňovat mu tak činnosti všedního dne.

7 DISKUZE

Na základě vypracovaného programu jsem prověřila úroveň informovanosti předškolních dětí o problematice handicapu a zdá se být na velmi nízké úrovni. Díky částečné realizaci formou her se jejich povědomí zlepšilo nenásilnou formou a věřím, že i ostatní učitelé při své práci využijí veškeré dostupné prostředky k tomu, aby mohli zvyšovat úroveň povědomí o lidech se specifickými potřebami. Pro děti předškolního věku je toto téma velmi náročné na představu. Obecně představa, že je někdo nemocný, postižený nebo jinak omezován, je pro ně vzhledem k jejich mentálnímu vývoji téměř nepředstavitelná. Méně náročné na pochopení je pro děti předškolního věku postižení, které je nějakým způsobem viditelné. Kamenem úrazu ale bývá postižení mentálního charakteru, které děti pouhým okem spatřit nemohou. Dle mého názoru je ale vhodné seznámení intaktních dětí s handicapem již ve věku, kdy navštěvují MŠ, protože již v tomto věku začleňování probíhá a celý proces má naději na úspěch jen při dostatečné úrovni vzdělanosti dětí v tomto směru.

Realizace her proběhla bez veškerých možných komplikací, děti byly pozitivně naladěny a otevřené všem novým zkušenostem. Pro většinu z nich hra představovala výzvu a s nadšením ji přijímaly. Hry hodnotily jako zábavné a žadonily o jejich zopakování. Vše se neslo v pozitivním duchu a hry byly snadno modifikovatelné, aby děti nezačaly nudit a neztratila jsem tak jejich pozornost, protože na tom v tomto věku stojí a padá veškeré úsilí učitele dětí, a to nejen v MŠ, něčemu naučit.

8 ZÁVĚR

Děti předškolního věku byly seznámeny s problematikou handicapu pomocí zásobníku her a jiných zábavných aktivit. Tento zásobník her a aktivit neměl sloužit pouze jako prostředek k seznámení s problematikou osob se specifickými poruchami, ale také jako zábava a ponaučení, kde se děti předškolního věku nadále rozvíjely v různých oblastech, se kterými se v běžném životě obvykle setkávají. Byl kladen důraz nejen na rozvoj kooperace s kamarády, ale také na rozvoj pohybových dovedností.

Děti byly seznámeny se zdravotním postižením prostřednictvím mnou vytvořeného souboru her a aktivit, jež obsahoval úvodní otázky zaměřené především na úroveň jejich znalostí ohledně handicapu samotného. Dále následoval rozhovor o potřebách, pomůckách, činnostech, které mohou osoby se specifickými poruchami vykonávat. Následně se uskutečnily hry či aktivity, při nichž jsem využila jako motivaci předchozí rozhovor, nově nastalou situaci i různé pohádky. Na závěr jsem pak program ukončila shrnujícím rozhovorem, kde děti měly za úkol hovořit o svých pocitech a dojmech, které při hře prožívaly.

Hry a aktivity byly zvoleny takovým způsobem, aby je bylo možné použít k víceru možným účelům, například i pro pouhé zpestření dne. Hry se mohou realizovat jak ve vnitřních prostorech, tak i venku, jejich modifikace je možná a záleží jen na kreativitě učitele samotného.

V teoretické části jsem popsala téma úzce spojené s problematikou handicapu, a tím je inkluze a integrace. Dále jsem se zabývala popisem různých typů postižení, jakým je postižení tělesné, zrakové, sluchové a mentální. Poté jsem se zaměřila na charakteristiku předškolního dítěte, jeho vývoje v oblasti motorické, tělesné, psychické, emocionální a sociální. V závěru teoretické části jsem popsala hru samotnou, její dělení, správnou organizaci a přípravu.

Cílem bylo seznámit intaktní děti předškolního věku s problematikou handicapu, což hodnotím kladně a svůj účel má práce splnila. Naneštěstí se ale v roce 2020 v České republice vyhlásil nouzový stav, který mi znemožnil realizovat všechny činnosti tak, jak bylo původně v plánu. Zdraví nás všech je ale samozřejmě ze všeho nejdůležitější.

9 RESUMÉ

The bachelor thesis deals with the acquaintance of intact children with the issue of handicap in kindergarten in Kralovice. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part contains four chapters that describe integration and inclusion, handicap, child characteristics and games. In the practical part is a set of games and activities that introduce the child to the disability.

Keywords: preschool age, handicap, intact child, movement game

10 SEZNAM LITERATURY

1. ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let.* Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2002. ISBN 8073670550.
2. BARTOŇOVÁ, Radka a Ondřej JEŠINA. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, 2012. ISBN 978-80-244-3152-9.
3. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vydání. Brno: Edika, 2015. ISBN 978-80-266-0658-1.
4. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Eva DANDOVÁ, Jana KRATOCHVÍLOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Zora SYSLOVÁ a Lenka ŠULOVÁ. *Školní zralost a její diagnostika.* Praha: Raabe, 2017. ISBN 9788074963193.
5. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Rozvíjíme tělesnou zdatnost dětí: dítě a jeho tělo.* Praha: Grada, 2004. ISBN 9788074961625.
6. JENETT, Wolfdieter. *ADHD - 100 tipů pro rodiče a učitele.* Brno: Edika, 2013. ISBN 9788026601586.
7. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi.* Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.
8. KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených.* Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0329-2.
9. KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea, ed. *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku.* Brno: Paido, 2004. ISBN 8073150638.
10. LANG, Greg a Chris BERBERICH. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd.* Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-144-4.
11. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie.* Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-x.
12. LANGMEIER, Josef, Jan ŠPITZ a Karel BALCAR. *Dětská psychoterapie.* Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783811.
13. LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ. *Vývoj dítěte a jeho úskalí.* Praha: Avicenum, 1986. ISBN 0808486

-
14. MICHALÍK, Jan a kol. *Osoby se zdravotním postižením - speciálně pedagogické aspekty komunikace*. [Česko: Pardubická tiskárna Silueta], 2010. ISBN 9788086417097.
 15. MICHALOVÁ, Zdeňka. *Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201823.
 16. NEWMAN, Sarah. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením: rozvoj kognitivních, pohybových, smyslových, emočních a sociálních dovedností*. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788724.
 17. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 9788024751078.
 18. OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026210924.
 19. PEETERS, Theo. *Autismus: od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, 1998. ISBN 807183114x.
 20. POKORNÁ, Věra. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. Praha: Portál, 1997. ISBN 8071781355.
 21. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
 22. SCHOPLER, Eric, Robert Jay REICHLER a Margaret LANSING. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071781991.
 23. SIGMUND, Erik a Dagmar SIGMUNDOVÁ. *Pohybová aktivita pro podporu zdraví dětí a mládeže*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-802- 4428-116.
 24. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788024717333.
 25. SOVÁK, Miloš. *Defektologický slovník*. Jinočany: H & H, 2000. ISBN 80-86022-76-5.
 26. TRAIN, Alan. *Specifické poruchy chování a pozornosti: jak jednat s velmi neklidnými dětmi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 8071781312.
 27. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
 28. VALENTA, Milan a Petr PETRÁŠ. *Metodika práce se žákem s mentálním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 9788024433110.

29. VOCILKA, Miroslav. *Autismus: [metodická příručka pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež]*. Praha: Tech-market, 1996. ISBN 809021343x.

ostatní zdroje:

30. CHVOJKOVÁ, Veronika. *Aktivity a pohádky představující problematiku zdravotního postižení pro předškolní děti*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Lucie Ješinová.

31. Dělení her. *Závodivé pohybové aktivity a činnosti pro zdokonalení herních činností jednotlivce v basketbalu* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [cit.2020-04-10]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/fsps/js13/pohyb/web/pages/deleni-her.html>

32. KROUPOVÁ, Iva a KUSNIERZOVÁ, Petra. *Důležitost hry v předškolním věku*. VEMESTE.CZ [online]. Olomouc, 2010. 30. března 2012 [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <http://www.vemeste.cz/2012/03/dulezitest-hry-v-predskolnim-veku/>

33. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 9-13 [cit. 2020-06-03]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf.

34. ROMAN-VIÑAS, Blanca, Jean-Philippe CHAPUT, Peter T. KATZMARZYK, et al. Proportion of children meeting recommendations for 24-hour movement guidelines and associations with adiposity in a 12-country study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* [online]. 2016, 13(1) [cit. 2019-06-22]. Dostupné z: <https://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12966-016-0449-8>.

35. TITLOVÁ, Nikola. *Hry v přírodě pro děti předškolního věku*, Plzeň 2018. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Centrum tělesné výchovy a sportu. Vedoucí práce Mgr. Petra Kalistová.

11 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - legenda ke schématům.....	24
Obrázek č.2	26
Obrázek č. 3	27
Obrázek č. 4	29
Obrázek č. 5	31
Obrázek č. 6	33
Obrázek č. 7	35
Obrázek č. 8	37
Obrázek č. 9	39
Obrázek č. 10	41

12 PŘÍLOHY
příloha č. 1

příloha č. 2

příloha č. 3

příloha č. 4

